

Міністерство культури України
Пріоритети на 2014-2015 роки та створення передумов для подальших реформ

Візія культури: куди ідемо

У новій Україні культура є простором особистісної свободи та вільного творчого самовираження.

Культура створює смислове поле, в якому кожен індивід отримує можливість для формування своєї власної унікальної ідентичності та шанс на самореалізацію і повноцінний розвиток особистості. Культура є інструментом протистояння дискримінації і нетерпимості.

Водночас культура є платформою для діалогу і взаємодії різноманітних ідентичностей на рівні індивідів, спільнот, інституцій, регіонів тощо.

Як простір свободи і відповідальності, конкурентоздатності і креативу, культура є основою для консолідації українського суспільства.

Культура визнана сферою формування важливих громадянських компетенцій. Культура є знаряддям доступу і поширення знання.

Культура інтегрована до економічної і соціальної політики держави та посідає центральне місце у зовнішньополітичній доктрині. Культурні феномени набувають статусу конкурентоздатного українського продукту на зовнішніх ринках, культура стає чинником зростання вітчизняної економіки.

Культурне середовище стає ресурсом розвитку креативної економіки в Україні, а суб'єкти економічної діяльності інвестують в культурні інституції і проекти.

Завдяки тісному взаємозв'язку цінностей, норм і практик, що їх являє собою культура, вибудовується осмислена система буття.

Пріоритети на 2014-2015 роки

Пріоритети Міністерства культури України на 2014-2015 рр. спрямовані на зміни як у самій царині роботи Міністерства, так і в управлінських підходах і методах Мінкультури. Водночас, цей документ можна розглядати як запрошення до діалогу, співпраці та вироблення спільних і загальноприйнятих правил гри на культурному полі.

Відтак, головним вектором діяльності Міністерства культури на 2014-2015 роки є концентрація зусиль для подальшої докорінної реформи культурної царини в контексті євроінтеграційних процесів і зобов'язань. Це передбачає: створення умов для всеохопного міжкультурного й міжрегіонального суспільного діалогу, розвиток партнерства і порозуміння між співгромадянами на ґрунті європейських цінностей і демократії – права на самовизначення, добробут, безперешкодний творчий розвиток і доступ до культурних цінностей, а також відкритості, прозорості й підзвітності влади громадянам.

Першим кроком до реформування культурної царини є розробка короткострокового антикризового плану дій у сфері культури на 2014-2015 роки, наступним – розробка середньо- і довгострокової стратегії розвитку

культури – до 2020 і до 2025 років відповідно, – котра стане основою національної культурної політики.

Короткостроковий антикризовий план дій у сфері культури зосереджений на чотирьох основних пріоритетах:

- 1. Стимулювати суспільний діалог для об'єднання країни;**
- 2. Зберігати і розвивати культурне надбання як ресурс теперішніх і майбутніх поколінь;**
- 3. Розвивати творчі індустрії як рушійну силу соціальних та економічних інновацій;**
- 4. Запровадити європейські стандарти відкритості, прозорості й підзвітності влади громадянам в межах компетенції Міністерства культури України.**

Узгоджене дотримання цих пріоритетів поєднає царину культури з іншими сферами суспільного й економічного розвитку, розкриваючи ключову роль культури у консолідації та розвитку суспільства.

Очікуваним результатом згаданих зусиль стане зміна в способі роботи Міністерства культури України задля розвитку людського потенціалу нашої країни. Це сприятиме підвищенню якості життя, зміцненню та розширенню людських контактів, утвердженню фундаментального права людини на самовизначення та вільний розвиток особистості.

Досягнення цих цілей створить умови для проведення масштабніших і глибших реформ у царині культури.

Цілі та завдання:

1. Стимулювати суспільний діалог для об'єднання країни.

Цілі:

1.1. Сприяти мобільності людей та ідей

Для того, аби подолати кризу довіри між людьми, спільнотами і регіонами в країні та досягти взаєморозуміння, Україна має стати простором можливостей для самореалізації кожного, хто тут живе і працює. Цей простір виникне завдяки комунікації між людьми та вільному обігу ідей. Вільний рух людей, знань, ідей є важливою засадою об'єднаної Європи. Очікуваними результатами сприяння мобільності стануть зростання творчої активності, нові партнерські зв'язки, взаємна повага та інновації.

Завдання:

1.1.1 Гарантувати рівні права на творчість, самореалізацію і розвиток:

Кроки:

- Ініціювати перегляд та удосконалення нормативно-правової бази для поступового переходу до грантового і цільового фінансування культурно-мистецьких проектів і програм;
- Розробити пропозиції змін до Бюджетного кодексу в частині культури та розпочати їх публічне обговорення;

- Започаткувати й підтримувати пілотні програми грантової підтримки інноваційних культурних ініціатив будь-яких форм власності на засадах відкритої конкуренції ідей;
- Розробити і розпочати впровадження програми із промоції читання як соціально важливої компетенції, використовуючи при цьому потенціал бібліотечної мережі;
- Проаналізувати й почати перегляд мережі публічних бібліотек і клубів задля забезпечення ефективного доступу до знань і організації громадського життя у всіх регіонах України;
- Забезпечити приєднання України до платформи «Креативна Європа».

1.1.2. Створити умови для обігу ідей:

Кроки:

- забезпечити умови для створення та обігу мобільних культурних продуктів, а також міжрегіональних і мультидисциплінарних обмінів (пересувні виставки, проекти міжрегіональної співпраці, круглі столи й діалоги, воркшопи, симпозиуми, фестивалі тощо);
- розвивати та стимулювати інформаційні майданчики та ресурси, сфокусовані на аналізі сучасних культурних процесів, міжкультурному діалозі, презентації кращих практик, інформування щодо можливостей персонального та інституційного розвитку, партнерства тощо;
- започаткувати програму підтримки участі культурних діячів у культурних заходах за кордоном та у межах України.

Очікувані результати 1.1:

1. інтенсифікація міжрегіонального діалогу та міжсекторальної співпраці;
2. зростання кількості незалежних організацій, що приєдналися до програм Міністерства культури;
3. зростання кількості партнерських контактів (горизонтальних зв'язків) між організаціями культури;
4. зростання кількості спільних проектів між організаціями культури України та ЄС;
5. поява нових осередків культурної і суспільної активності;
6. перетворення державного газетно-журнального видавництва МК на впливовий інформаційний ресурс.

1.2. Унеможливити цензуру в царині культури:

Ратифікована Україною 2011 року Конвенція ЮНЕСКО «Про заохочення розмаїття форм творчого самовираження» (2005) наголошує на важливості свободи думки, вираження й інформації, на яку не можна зазіхати в жодний спосіб і під жодним приводом. Самовираження в культурі повинно бути абсолютно вільним і не може бути цензурованим – ані прямо, ані приховано.

Кроки:

- активізувати інформаційну кампанію щодо Конвенції ЮНЕСКО «Про заохочення розмаїття форм творчого самовираження» (2005);
- у межах компетенції Мінкультури здійснити аналіз та удосконалення нормативно-правових актів, що впливають на свободу творчості, аби унеможливити цензуру;
- ініціювати обговорення Закону України «Про суспільну мораль» з точки зору свободи творчості та права на самовизначення.

Очікувані результати 1.2:

1. суттєве зменшення випадків цензури з боку посадових осіб;
2. виконання Міністерством культури функцій ефективного гаранта та лобіста прав на свободу творчого самовираження.

2. Зберігати та розвивати культурне надбання як ресурс теперішніх і майбутніх поколінь

Культурна спадщина України, як частина загальнолюдського культурного надбання, є однією з форм збереження колективної пам'яті, долучення до якої необхідне для розвитку особистості. Однак, потрапляючи у зону конфліктів інтересів, нерухомі та рухомі пам'ятки Україні нерідко стають предметом маніпуляцій або заручником ситуацій, що несе високий ризик втрати цих унікальних ресурсів розвитку країни і її громадян. Сьогодні культурна спадщина потребує всебічної уваги та захисту.

Цілі:

2.1. Вдосконалити механізми захисту і збереження культурної спадщини
Захист культурної спадщини – як загальнонаціонального та світового надбання – не лише для нинішнього, а й для прийдешніх поколінь, залишається чільним пріоритетом діяльності Міністерства культури України й у короткостроковій, і у довготерміновій перспективі.

Завдання:

2.1.1. Посилити юридичний захист культурної спадщини

Кроки:

- здійснити аналіз нормативно-правової бази в галузі охорони, збереження та використання культурної спадщини з метою вдосконалення правового поля та адаптації до норм ратифікованих Україною міжнародних конвенцій, виробити відповідні пропозиції;
- активізувати роботу з наповнення Державного реєстру нерухомих пам'яток України;
- стимулювати на національному та регіональному рівні процес паспортизації пам'яток культурної спадщини;
- встановити режим прозорості рішень і погоджень щодо пам'яток культурної спадщини, зокрема, розробити критерії та прозору процедуру погоджень історико-містобудівних обґрунтувань, проектної документації тощо;

- ініціювати прийняття Законів України про історичні центри міст та про ратифікацію II Протоколу Гаазької конвенції;
- обговорити і подати на подальший процесуальний розгляд розроблений проект Закону України про нематеріальну культурну спадщину.

2.1.2. Забезпечити заклади культури, що відповідають за збереження культурної спадщини, сучасними інструментами обліку, збереження та управління.

Кроки:

- розробити, обговорити у фахових колах та затвердити Інструкцію з обліку та збереження музейних цінностей;
- розпочати роботу над впровадженням електронного обліку культурних цінностей, зокрема, предметів державної частини музейного фонду, архівних та бібліотечних фондів (розробка національних стандартів та підходів з урахуванням кращого світового досвіду);
- започаткувати програму тренінгів для працівників закладів культури, що відповідають за збереження культурної спадщини;
- стимулювати фахове обговорення та дослідження проблем в галузі культурної спадщини з метою підготовки пакету рекомендацій щодо реформування галузі (нагальні кроки, середньо- та довготермінова перспектива).

2.1.3. Активізувати міжнародну співпрацю у сфері культурної спадщини:

Кроки:

- Ініціювати процедуру вступу України до ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property – Міжнародний центр з консервації та реставрації культурної спадщини, заснований при ЮНЕСКО).

2.1.4. Розробити комплексну програму безпеки:

Кроки:

- ініціювати на міжвідомчому рівні розробку комплексної програми з питань безпеки та фізичного захисту нерухомих та рухомих об'єктів культурної спадщини і персоналу закладів культури, що відповідають за їх збереження, та спеціалізованих інструкцій щодо захисту на випадок збройних конфліктів та надзвичайних ситуацій;
- вжити заходів в межах компетенції Міністерства культури, спрямованих на відновлення системи захисту культурної спадщини у разі надзвичайних ситуацій на рівні співробітництва закладів культури з місцевими та центральними органами державної влади.

Очікувані результати 2.1.:

1. Підвищення ефективності механізмів захисту культурної спадщини.

2. Збільшення кількості взятих під захист держави нерухомих пам'яток культурної спадщини.
3. Інтенсифікація процесу впровадження світових стандартів та підходів в галузі збереження культурної спадщини.
4. Вступ України до ICCROM та зростання кількості міжнародних контактів і проектів.
5. Упорядкування процесів обліку та збереження музейних цінностей на загальнонаціональному рівні.
6. Відновлення функцій Міністерства культури як загальнонаціонального методичного та координаційного центру з питань збереження культурної спадщини.
7. Забезпечення українських закладів культури дієвими інструкціями на випадок надзвичайних ситуацій, створення передумов для забезпечення повноцінного захисту культурної спадщини у надзвичайних ситуаціях.

2.2. Сприяти промоції культурної спадщини як спільного культурного надбання.

Завдання:

2.2.1. Розробити і впровадити програму промоції, спрямовану на розвиток спільної відповідальності за збереження та примноження культурного надбання, розвиток культурного туризму та презентацію культурної спадщини в Україні та за кордоном.

Кроки:

- розпочати створення національного порталу під егідою Міністерства культури, спрямованого на всебічну промоцію культурної спадщини та співробітництва у цій царині на різних рівнях;
- розробити програму інформаційних та освітніх заходів, спрямованих на промоцію культурної спадщини в Україні та за кордоном, на спільну відповідальність за захист та примноження культурної спадщини, розвиток культурного туризму тощо; програма передбачатиме активну інформаційну роботу та кооперацію зусиль зі ЗМІ та громадськістю.

2.2.2. Поширювати в Україні кращі європейські практики використання спадщини як чинника соціального і економічного розвитку регіонів (у відповідності до Рамкової конвенції Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства (Фаро, 2005)).

Кроки:

- розробити план промоційних, інформаційних та освітніх заходів, спрямованих на поінформування різних цільових аудиторій про можливості, підходи та сучасні вимоги до використання культурної спадщини у програмах регіонального розвитку.

Очікувані результати 2.2.:

1. Зростання уваги медіа-ресурсів до питань, що стосуються культурної спадщини та підвищення якості інформаційного продукту.

2. Підвищення рівня поінформованості українського суспільства та зарубіжних партнерів (на різних рівнях) щодо питань, які стосуються культурної спадщини України.

3. Зростання кількості спільних промоційних проектів, спрямованих на підтримку збереження та примноження культурної спадщини.

3. Розвивати творчі індустрії як рушійну силу соціальних та економічних інновацій.

Цілі:

3.1. Визнати творчі індустрії складовою культурної політики та сектором економіки.

Поняття «творчі індустрії» практично не застосовується в українському політичному дискурсі. Однак у країнах ЄС сектор творчих індустрій, що діє на перетині культури й економіки, визначає логіку розвитку культурного простору, на його підтримку спрямовані національні культурні політики. Розвиток творчих індустрій є одним із трьох пріоритетів програми «Креативна Європа».

Завдання:

3.1.1. Проаналізувати ситуацію у сфері творчих індустрій в Україні:

Кроки:

- створити експертну групу для аналізу ситуації та підготовки пропозицій;
- провести публічне обговорення стану та перспектив розвитку творчих індустрій в Україні.

3.1.2. Підготувати проекти нормативно-правових актів (включно із законопроектами), що націлені на забезпечення розвитку сектору творчих індустрій.

3.1.3. Підтримати самоорганізацію сектору творчих індустрій:

Кроки:

- ініціювати й підтримати національний Форум творчих індустрій.

Очікувані результати 3.1:

1. Закріплення в програмних документах Міністерства культури поняття «творчі індустрії»;
2. Поява в публічному полі поняття «творчі індустрії»;
3. Поява консолідованих ініціатив, спрямованих на розвиток сектору творчих індустрій.

4. Запровадити європейські стандарти відкритості, прозорості й підзвітності влади громадянам.

Цілі:

4.1. Децентралізація вироблення культурної політики

Децентралізація заявлена пріоритетом державної політики. В культурі це має стати якнайшвидшим переходом до реальної можливості втілення ініціатив, що базуються на розумінні потреб і проблем локальних громад, і дозволять консолідувати зусилля суспільства задля подолання кризи.

Завдання:

4.1.1. Здійснити комплексний аналіз ситуації з метою визначення основних інструментів децентралізації і дерегуляції:

Кроки:

- проаналізувати чинну правову базу і визначити перелік першочергових змін і пропозицій, необхідних для розподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади у сфері культури, делегування повноважень органів влади фаховим об'єднанням та повноважним органам громад;
- вивчити успішний досвід вироблення культурної політики за принципом «знизу-вгору» в європейських країнах та розробити рекомендації щодо адаптації його до українських реалій.

4.1.2. Виробити середньо- і довгострокову стратегію розвитку культури до 2020 і 2025 рр.:

Кроки:

- ініціювати обговорення потреб різних суб'єктів культурного процесу від локального до національного рівня;
- залучити українських і міжнародних незалежних експертів до аналізу потреб і вироблення пропозицій;
- провести широке обговорення проекту стратегії розвитку культури до 2025 року та затвердити її.

Очікувані результати 4.1.:

1. Поява успішних практик участі представників громад та спільнот у вироблення культурної політики за принципом «знизу-вгору».
2. Наявність довгострокової стратегії розвитку культури до 2025 р., що відповідає європейським практикам.

4.2. Прозорість і ефективність державного менеджменту в царині культури

Система державного управління в галузі культури потребує докорінного реформування. В результаті Міністерство культури повинно перетворитись із органу «управління культурою» на інституцію, що створює можливості для розвитку та впровадження інновацій. Тільки тоді з'явиться шанс збудувати стійку довіру між громадянами, професійною спільнотою та Міністерством культури. В основі реформи мають бути європейські стандарти прозорості й ефективності, котрі, зокрема, підвищать конкурентоздатність України на міжнародній арені та дозволять їй швидше інтегруватися до світу розвинутих держав.

Завдання:

4.2.1. Запровадити нові стандарти взаємодії влади з громадянами:

Кроки:

- Проводити серії освітньо-тренінгових програм для державних службовців і представників закладів культури державної та комунальної форм власності, спрямовані на клієнто-орієнтованість і підзвітність громаді.

4.2.2. Регулярно публічно звітувати:

Кроки:

- систематизувати практику регулярного публічного звітування органів влади перед громадськістю, у т. ч., – публічно обговорювати річні плани Міністерства культури та управлінь культури на місцях;
- запровадити практику щорічного публічного звітування бюджетних закладів культури.

4.2.3. Систематизувати діяльність спеціалізованих експертних рад:

Кроки:

- чітко визначити цілі і регламент чинних рад;
- заснувати ради з напрямів, які потребують окремої репрезентації. Затвердити повноваження цих рад відповідними положеннями;
- застосовувати обов'язковий принцип експертного рішення у питаннях розподілу стипендій і грантів і проведення конкурсів.

4.2.4. Запровадити конкурсний відбір:

Кроки:

- запровадити практику відкритих конкурсів на заміщення посад директорів державних закладів і державних підприємств культури й рекомендувати цю практику до застосування на місцевому рівні;
- ініціювати публічну дискусію щодо запровадження практики відкритих конкурсів на посади керівників центральних і місцевих органів управління у галузі культури.

4.2.5. Сприяти розширенню автономії бюджетних закладів культури у відповідності до європейського досвіду:

Кроки:

- розпочати суспільну дискусію щодо питання автономії бюджетних закладів культури;
- стимулювати бюджетні заклади культури до залучення позабюджетних коштів;
- розробити й розпочати впровадження програми тренінгів з ефективного управління для співробітників бюджетних закладів культури.

Очікувані результати 4.2.:

1. Вільний доступ громадян до публічної інформації в царині культури.
2. Прозоре та ефективне використання бюджетних коштів.

3. Підвищення довіри громадян та професійних спільнот до Міністерства культури.

4. Укріплення позитивного іміджу та підвищення ефективності роботи бюджетних закладів культури.

4.3. Ініціювати співпрацю між державним і приватним сектором для розширення можливостей у царині культури:

Партнерство між державним і приватним секторами є одним із чільних пріоритетів урядових стратегічних програм розвитку ЄС, індикатором успішної взаємодії приватних ініціатив, корпоративної соціальної відповідальності бізнесу та структур державної влади. Успішна співпраця в цій царині – це, зокрема, альтернативні способи ревіталізації об'єктів культурної спадщини, модернізації публічного простору та розвитку культурної інфраструктури.

Кроки:

- вивчити найкращі українські практики та європейські моделі співпраці між державним і приватним сектором;
- розпочати публічне обговорення моделі державно-приватного партнерства в культурі. Діяти у відповідності з виробленими у процесі дискусії моделями.

Очікувані результати 4.3.:

1. Поява нових моделей співпраці між державним і приватним сектором.
2. Поява пілотних ініціатив співпраці.

Аналіз досягнутого – листопад-грудень 2015.